

צוהר לתיבה

מבט על פרשות השבוע ועל מועדי ישראל
מבעד לתיבות ולאותיות של לשון הקודש

חנן חסן

פרשת **שְׁלַח לָךְ**

צִדְקָה תַּעֲשֶׂה לַמִּתְקָה – שְׁלַח לָךְ

וַיֵּצֵאוּ דְבַת הָאֶרֶץ ← אֶפְנוּ בְדַבָּר וְאוֹרְשָׁנוּ – אִי חֲשׂוּבָה מֵעַם יִשְׂרָאֵל !?

פרשת **שְׁלַח לָךְ** פותחת ב"פרשת המרגלים", הנשלחים ע"י משה רבינו **לתור** את אֶרֶץ כְּנָעַן. סופה של הפרשה קשה במיוחד. במה חטאו המרגלים, עד שהביאו על עצמם, ועל כל בני דורם עונש כל כך חמור, שלא זכור לנו כמותו, אפילו בחטא העגל? בעטיה של הפרשה, נדחית כניסתם של בני ישראל, לארץ ישראל, בארבעים שנה, במהלך מתים כל אנשי הדור הבוגרים, כשש מאות אלף גברים. ועונש זה, הוא כאין וכאפס, לעומת ההשמדה שהיתה צפויה לעם ישראל כולו (למעט משה), אלמלא חזר בו הקב"ה, לאחר תפילתו של משה בעדם. על פי הכתוב מוגדר חטאם **כהוצאת דְבַה**, "**וַיֵּצֵאוּ דְבַת הָאֶרֶץ** אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר... אֶרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא...". מה נורא כל כך בהוצאת דְבַה על הארץ? הרי מדובר בסך הכל בארץ גשמית, ולא בפגיעה בבשר ודם?

לא לחינם סמוכה פרשתנו לפרשת מרים, הקודמת לה, בה אנו מוצאים "**וַתְּדַבֵּר** מֵרָגֵל מֵרְגָלֵי וְאֶהְרֹן בְּמִשְׁחָה, עַל אֲדוֹת הָאֲשֶׁה הַכֹּהֲנִית אֲשֶׁר לָקַח". מרים **מדברת** אמנם באחיה, אך אין המדובר בסתם אדם, **מדובר** במשה רבינו, "אדון הנביאים" ו"איש הַקְּלָקִים", ובשל כך, היא לוקה בצרעת למשך שבעה ימים בלבד (בזכות תפילתו של משה), בהם היא נסגרת מחוץ למחנה. המרגלים לעומת זאת, עונים בעצם לשאלות שנשאלו במסגרת שליחותם, מציגים עובדות שונות על הארץ (העשויה עפר), על יושביה (אויבים), על הביצורים שבה ועל פְּרִיָּהּ. אכן, הם חרגו מתפקידם והביעו את דעתם האישית והפסימית לגבי יכולתו של העם להתמודד עם האויב ולכבוש את הארץ. ועדיין, בהתייחס למעשיהם, עונשם מוגזם לכאורה, במידת חומרתו. מהתבוננות בתואר בו מכנה אותם הכתוב, "**וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַת הָאֶרֶץ רָעָה בְּמַגְפָּה**", ברור שהדגש בעונשם, מושם על "**דְבַת הָאֶרֶץ**". מהי דְבַה בכלל, ומהי "**דְבַת הָאֶרֶץ**" בפרט, ובמה היא חמורה כל כך? המילה 'דְבַה' פנים רבות לה, לכן נשתדל להקיף אותה ולהתבונן בה מזוויות ראייה שונות.

המופע הראשון של המילה 'דְבַה' בתורה, מצוי בסיפורם של יוסף ואחיו, ו"נָבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם". אך במופע זה, להבדיל מפרשתנו, **מְבִיא** יוסף את "**דְבַתָּם רָעָה**", בעוד שהמרגלים **מוֹצְאִים** את "**דְבַת הָאֶרֶץ רָעָה**". פעולה של הוצאה היא מבפנים כלפי חוץ, בעוד שהבאה היא בכיוון ההפוך, מהחוץ פנימה. מה בא שוני זה בתיאור הפעולה, לומר לנו? כאן גם המקום לשאלה נוספת, באשר לשתי הפרשות. בשפה היומיומית המדוברת, מצטיירת המילה 'דְבַה' כדיבורים בעלי תוכן שלילי, ושאינם אמת, הנאמרים בגנותו של אדם מסוים. ואם אכן כן, ברור שניתן להתייחס אל הדיבה, כְּרָעָה מיסודה. מדוע אם כן מדביקה לה התורה, שאין בה מילה מיותרת, את התואר "רָעָה", המיותר לכאורה ("דְבַת הָאֶרֶץ רָעָה")?

נעלה עתה אל שורשה של המילה 'דְבַה', השורש **ד.ב.ב.**, השייך לגזרת הכפולים. השורשים המשתייכים לגזרה זו, מתאפיינים בנוסף לאות הכפולה שבהם (השנייה והשלישית), גם בייצוג של פעולות החוזרות על עצמן, כמו לגלול, לשנן (לקרוא ולשוב ולקרוא), לפורר לסובב ועוד. אחד הכללים בשורשים אלה הוא, שאת משמעותו של השורש ניתן לגלות באמצעות שתי האותיות הראשונות שלו, ואילו האות השלישית (הכפולה) מבטאת את החזרה על הפעולה עוד ועוד. המשנן למשל, שונה את פרקו ושב ושונה, עד שהוא בטוח שהוא זוכר אותו היטב. מהי אם כן הפעולה הבסיסית, עליה מצביעות האותיות 'דב' (שתי האותיות הראשונות של השורש ד.ב.ב.), במקרה שלנו? ברור לנו שהשורש קשור עם דיבור. אנו מדובבים מישהו, באמצעות דיבור שלנו המופנה כלפיו, על מנת לשכנע אותו. ואיפה יש כאן פעולה כפולה? המיוחד שבפעולת הדיבור הוא בכך, שעניינו של המדובר אינו רק לדבר ולהשמיע. המדובר מדבר עם מי שיושב מולו, מתוך רצון לגרום לו לדבר. כל כוונת הדיבור שלו, היא לחלץ דיבור מפיו של השני, להפעיל עליו את כל כושר השכנוע, כדי שידבר, ובעצם מדובר בדיבור שמטרתו ליצור דיבור.

חז"ל מתייחסים לפעולת הדיבור, להבדיל מאמירה, כאל "לשון קשה", בתוכן או בצורת ההבעה, כפי שאנו מוצאים בהתייחסותם לפסוק "**וַתְּדַבֵּר** מֵרָגֵל וְאֶהְרֹן בְּמִשְׁחָה", "אין דבור בכל מקום אלא לשון קשה". מאפיין זה בולט במיוחד בלשון בה מספרים אחי יוסף ליעקב אביהם, את שאירע להם במצרים, "דָּבַר הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאֶרֶץ אֶתְנֵנוּ קִשּׁוֹת".

קיימת אפשרות שמקורה של המילה דְבַה, בארמית. ואז ניתן להבין את פשרה, בהתחשב בעובדה שהאותיות ד' ו-ז מתחלפות. האות ד' בשפה הארמית, מתחלפת לאות ז' בלשון הקודש, כמו 'דקנא' בארמית, שתרגומו זָקָן, או 'דהבא' שתרגומו זהב. על אותה דרך, תהפוך דְבַה לזיבה. לדובב פירושו להוציא, אך לא בשטף ובצורה קולחת, אלא בצורה עצורה יותר, איטית וצמיגית, כמו מוגלה הזיבה מפצע או כזבש הניגר. שתי האותיות הראשונות בשם זבש, כמו באו לרמז על צמיגותו, הגורמת לו לזיב.

זווית ראייה אחרת היא משיר השירים, מהפסוק "חֲכָדָּה כְּיָן חֲטוּב... דוֹבֵב שְׁפָתַי יִשְׁנִים". כאן מדובר ברחש, במלמול, בהגייה לא מסודרת של דברים היוצאים מפי הישן, בדיבור שאין לו בהכרח כל פשר, או קשר עם המציאות. כמו תינוק שזה עתה החל ללגג, שאם ננסה לדובב אותו, מה שנצליח להוציא מפיו ביתר קלות, זה עיצורים כמו דָּה בָּה בָּה, המזכירים את השורש ד.ב.ב. ונסיים בכך, ששם העצם דָּבַב בלשון חז"ל, פירושו שנאה, ולכן שונא קרוי "בעל דָּבַב".

נשוב עתה אל השליחים, העומדים לצאת לשליחותם ונסה להיכנס לראש שלהם. לדברי רש"י, הם לא רצו להיכנס לארץ ישראל. הכתוב רומז לנו על כך בפסוק הפותח בפירוט שמותיהם, "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן נֹון וְהוֹשֵׁעַ". מדוע דווקא ברגע האחרון שלפני שליחתם, נזכר משה לשנות את שמו ליהושע? ועל כך משיב רש"י, "התפלל עליו, י-ה יושיעך מעצת מרגלים". כלומר שעוד בטרם יצאו לשליחות, היתה כבר בתוכם התנגדות לכניסה לארץ ישראל. הייתכן, שראשי השבטים, שהיו עדיין צדיקים באותה שעה, יעדיפו את המדבר הנורא, על פני הארץ המובטחת?

ומסביר בעל התניא, שלאחר למעלה משנה מאז קבלו את התורה, חל שינוי בתפיסתם את עצמם ואת המציאות וחייהם הפכו להיות רוחניים יותר. על המן שירד כל בוקר, הם ברכו "המוציא לחם מן השמים", ומכיוון שלא היתה בו פסולת וכולו נבלע בגופם, לא היו להם הפרשות וממילא גם לא נזקקו לשירותים. מים הם שתו מבארה של מרים. הם לא נדרשו אפילו לתפור להם בגדים או מנעלים, כפי שמעיד משה, "לֹא בָלוּ שְׁלֹמֹתֵיכֶם מֵעֲלֵיכֶם וְנִעְלָףָה לֹא בְלֹתָהּ מֵעַל רַגְלֶךָ". לפי המדרש, היה הבגד של ילד למשל, גדל עימו לפי קצב גידולו (כמו השריון של הצב), וענני הכבוד היו כמו מכבסים ומגהצים את בגדיהם בעודם עליהם. את זמנם הם ניצלו "בכיף" ללימוד תורה, אצל הטוב שבמלמדים, בבית מדרשו של משה רבינו. והנה, מדברים על כיבוש הארץ, על חזרה אל העיסוק בגשמיות, ואז הם ייאלצו לשוב ולכלות את רוב זמנם בעיסוקים הגשמיים וה"קטנוניים". רק כדי שיוכלו לאכול לחם, יחא עליהם קודם לחרוש, לזרוע, לקצור, לעמר, לאסוף, לדוש, לזרות, להפריש תרומות ומעשרות, לטחון, לנפות, ללוש, להפריש חלה ולאפות, כדי שיוכלו לברך "המוציא לחם מן הארץ", וכיצא בזה בשאר התחומים. עלינו לטרפד את המהלך, הם אמרו בלבם, הבה נחפש אחר חסרונות ופגמים בארץ היעודה, וכך, אם נצליח לפסול אותה, נזכה להמשיך בחיינו הרוחניים.

תחושה זו מביאה אותם לידי **שנאה** (**דָּבָב**) **לארציות**, **לדַבַּת הָאָרֶץ**. הם שוכחים שכל הבריאה כולה, היא בגדר רצונו של הקב"ה "לעשות לו דירה בתחתונים". אילו היה האדם אמור לעסוק ברוחניות בלבד, לא היה הקב"ה מוריד את נשמתו הרוחנית, אל תוך גוף ארצי, שיסודו מעפר. רצונו של הקב"ה מובע בפסוק "אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקֹּת שְׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי". התורה אכן ניתנה כדי שיעסקו בה יומם ולילה, בכל רחבי העולם, אך "לֹא בְשָׁמַיִם הִיא", אלא באה לחקוק רוחניות (**שְׁמַיִם**) בחומר (**בָּאָרֶץ**). הם רוצים בתורה, אך רק בתיאוריה, לא במעשה המצוות. הם מנסים לגייס את העובדות לצידם, וטענתם: האיכות של הגשמיות בארץ אכן חוגגת, אך היא תאכל ברוחניות שלנו בכל פה, "אָרֶץ אֶכְלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא", "לֹא נוֹכַל לְעַלּוֹת אֶל הָעָם", אנו לא בנויים לשוב ולהיות "עמי ארצות". טענה זו כנגד **הארציות**, היא בעצם הטחה כנגד תוכנית הבריאה של הקב"ה, ומוליכה בסופו של דבר למותם, שהרי אין לך רוחניות "מזוקקת" יותר מזו שהנשמה יכולה להגיע אליה לאחר המיתה, כאשר היא עוזבת את הגוף והארציות, ועולה לה השמימה.

אך הם עצמם עשרה בלבד, ודעתם תהא בטלה אם לא יגייסו ויטו את כל העם לצידם. ואז הם מפעילים את כושר הדיבוב שלהם, ומנסים לחלץ מפי הציבור **דיבורים קשים**, טענות ומענות כנגד משה, כנגד ה' ונגד התוכנית של העלייה לארץ. המרגלים הנגועים כבר במחלה, מדביקים בזיהום הזב מהם, את כל העדה, **הדובבת** לה כתינוק, דברים חסרי טעם והיגיון, על שיבה למצרים, בה שוררים שיא הארציות והייצרות, ומאידך, היא גם המקום האטום ביותר לרוחניות.

כעת, נוכל להבין גם מדוע מעשיהם קרויים **הוצאת דַבָּה**. כפי שאומר הרמב"ן, **דַבָּה** יכולה להיות בנויה על דברי אמת, אף שיש בהם גנאי, ויכולה להיות בנויה על דברי שקר. אצל יוסף, הרואה אצל אחיו בשדה הנהגות שליליות, הוא **מביא** עימו את הדברים פנימה, הביתה, ומדבר עם יעקב אביו, כדי שזה ידבר עם אחיו. הוא אומר את מה שהוא חושב, על מה שהוא רואה (ויש דברים שאכן הוא אינו מבין נכונה). אך המרגלים, הם יודעים שהציבור אינו מואס בארציות, לא כולם ברמתם של ראשי השבטים, והציבור לא יקנה את טענותיהם, אם הן תוצגנה לו, כפי שהם רואים את המצב. לכן הם בונים בתוכם מצגת חדשה, מסכת של טענות דו-משמעיות, שנראה להם שאפשר יהיה "למכור" לציבור. כאן אנו רואים לכך מעין רמז באותיות המילה **דַבָּה**, כי בכתיב מלא, **דַבָּה** = **בְּדַבָּה**, הם בודים דברים מליבם ומוציאים אותם החוצה.

דיבתם של המרגלים, כפי שהתורה מעידה עליה, היתה בוודאי **רָעָה**. ומה היה העונש באמצעותו מדד להם הקב"ה, מידה כנגד מידה? מגפת ה**דָּבָר**, משורש היסוד של ה**דַבָּה**, ד.ב.ר, ה**דיבור** בו נכשלו. אם **דַבָּה** נגזרת מסוגי הפעילות שהזכרנו (למעט שנאה), כי אז, כפי שאומר רש"י על ה**דַבָּה**, "וישנה לטובה וישנה לרעה". כלומר, שיכולה בהחלט להיות גם **דַבָּה לְטוֹבָה**. ואולי חלק מהתיקון שלנו, "דור המדבר" המודרני, הוא לתקן את חטא המרגלים, בדומה למה שקלקלו. עלינו לגלות את האורות והצדדים הטובים שב**דַבָּה**, ולהביא אל הזולת, אל כל יהודי את **דַבַּת** עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל, **לְטוֹבָה!!!** לגרום להם לומר רק דברים **טובים** לזכותם של עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל.

דבר חסידות

החכמים הגדולים ביותר – לעולם לא יצליחו לגלות את האוצרות הטבעיים הגדולים, שטבע הקב"ה בארץ. אף לגבי בני ישראל, שנקראו "ארץ חפץ", כן. אי אפשר לאף אחד לעמוד על האוצרות הרוחניים הכבירים הטמונים בכל יהודי. (הסופות לכתר שם טוב)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל hhananme@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.